

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלוש סוגיות. מסוגיות אלה עליך לבחור בשתי הסוגיות שלמדת. (לכל סוגיה – 50 נקודות; סה"כ – 100 נקודות)
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) ענה אך ורק על שאלות הקשורות לסוגיה שלמדת. (2) בסס את דבריך על המקורות. כתוב בקיצור ובבהירות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

שים לב: עליך לבחור בשתי הסוגיות שלמדת, ולענות על השאלות הקשורות לסוגיות אלה, לפי ההוראות.

סוגיה א — תורה ומצוות (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות:

על שתיים מן השאלות 1-3 ועל אחת מן השאלות 4-5.

ענה על שתיים מן השאלות 1-3 (לכל שאלה — 20 נקודות).

1. רבנו בחיי, חובות הלבבות

א. על פי רבנו בחיי, הסבר את המושגים "חובות האיברים" ו"חובות הלבבות". (4 נקודות)

ב. "והינה חובות האיברים נחלקות לשני חלקים... אבל חובות הלבבות..."

(1) מה הם שני החלקים שרק חובות האיברים נחלקות להם?

(2) כתוב דוגמה לכל אחד מן החלקים.

(8 נקודות)

ג. (1) הסבר מדוע חובות הלבבות אינן נחלקות לאותם שני החלקים של חובות האיברים.

(2) כתוב דוגמה למצוות עשה ודוגמה למצוות לא תעשה שבחובות הלבבות.

(8 נקודות)

2. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר שלישי

א. על פי ריה"ל, הסבר שני יתרונות של חכמי התורה שבעל פה על חכמי הקראים. (6 נקודות)

ב. יש מצוות שאינן כתובות בתורה, כגון נטילת ידיים וקריאת מגילה בפורים, ואף על פי כן בברכות עליהן אנחנו אומרים "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו".

על פי ריה"ל, מדוע בכל זאת אומרים בברכות אלה "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו"? (7 נקודות)

ג. חכמים הוסיפו מצוות (כגון הדלקת נר חנוכה) על אף האיסור המפורש בתורה "לא תסף עליו ולא תגרע ממנו".

על פי ריה"ל, הסבר את התירוץ לקושי זה. (7 נקודות)

3. רמב"ם, מורה נבוכים, פרק ל"א

א. "יש אנשים שקשה בעיניהם שנותנים טעמים למצוות".

על פי רמב"ם, מהי הטענה של אותם האנשים המתנגדים למתן טעמים למצוות? (5 נקודות)

ב. רמב"ם קבע שיש טעמים למצוות. כתוב שניים מן הנימוקים של רמב"ם לקביעתו זו. (10 נקודות)

ג. (1) על פי רמב"ם, המצוות נועדו להשפיע על האדם בשלושה תחומים עיקריים. ציין שניים מתחומים אלה.

(2) לדעתך, באיזה מן התחומים שצינת יושפע האדם מן המצוות במידה הרבה ביותר? נמק את תשובתך.

(5 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 4-5 (10 נקודות).

4. רמב"ן, פירוש של התורה, שמות, י"ג, ט"ז

א. "מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה".

על פי רמב"ן, כתוב את שלוש הדעות המשובשות. (6 נקודות)

ב. (1) מה עשה הקב"ה כדי ש"יתברר לכול ביטול הדעות האלה"? הבא דוגמה אחת למעשה כזה.

(2) הסבר כיצד מעשה זה גרם לביטול הדעות המשובשות.

(4 נקודות)

5. מהר"ל, תפארת ישראל, פרק ב'

א. יש קשר בין המספר שמונה ובין כל אחד מן הפריטים האלה:

I. הפסוק "תורת ה' תמימה" במזמור י"ט בתהלים ("השמים מספרים כבוד א-ל").

II. מזמור קי"ט בתהלים ("אשרי תמימי דרך") המדבר על התורה.

III. מצוות ברית מילה.

ציין מהו הקשר בין המספר שמונה ובין כל אחד מן הפריטים III-I. (4 נקודות)

ב. (1) על פי מהר"ל, הסבר את המשמעות של המספר שמונה, וכתוב כיצד משמעות זו באה לידי ביטוי בכל אחד

מן הפריטים III-I שבסעיף א.

(2) על פי תשובתך על תת-סעיף (1), מהי המסקנה של מהר"ל בנוגע לאדם המקיים את מצוות התורה?

(6 נקודות)

סוגיה ב — עם ישראל עם סגולה (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות:

על שתיים מן השאלות 6-8 ועל אחת מן השאלות 9-10.

ענה על שתיים מן השאלות 6-8 (לכל שאלה — 20 נקודות).

6. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר רביעי

- א.** על פי מלך כוזר, מהו ההבדל בין היחס של הנוצרים והמוסלמים לסבל שסבלו ראשוני דתם ובין היחס של עם ישראל לסבלו? (6 נקודות)
- ב.** החבר מסכים עם טענת מלך כוזר בעניין הסבל של היהודים, אך מביע הסתייגות ממנה. מהו הפרט שבו החבר מסכים עם מלך כוזר, ומהי ההסתייגות של החבר מטענה זו? (6 נקודות)
- ג.** מהי הכוונה העמוקה של ה' בהשאירו את עם ישראל בגלות? בתשובתך כתוב את משל הזרע ואת הנמשל של משל זה. (8 נקודות)

7. הרב וינברג, שרידי אש

- א.** (1) על פי הרב וינברג, בדורנו נוספה עוד קדושה לארץ-ישראל. הסבר מהי אותה קדושה שנוספה.
(2) לדעתך, האם אנשים שאינם שומרים תורה ומצוות יכולים להוסיף קדושה לארץ? נמק את תשובתך. (7 נקודות)
- ב.** "ורבים מהכהנים והלויים וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון... בכים בקול גדול" (עזרא, ג', י"ב). בייסוד בית המקדש השני הייתה התגובה של רבים מעם ישראל שמחה ובכי גם יחד.
(1) על פי הרב וינברג, הסבר את הסיבה לבכי של רבים מעם ישראל.
(2) הרב וינברג טען שתגובה זו באה לידי ביטוי גם עם הקמת מדינת ישראל. הסבר את טענתו. (7 נקודות)
- ג.** על פי הרב וינברג, מעט מן הגויים התאכזבו עם חזרת עם ישראל לארצו ועם הקמת מדינת ישראל. הסבר מדוע הם התאכזבו. (6 נקודות)

8. הרב סולובייצ'יק, קול דודי דופק

א. "והנוכרי הבא להסתפח אל האומה מקבל עליו עול שתי הבריתות".

(1) ציין את שתי הפעולות שהמתגייר חייב לעשות כדי להתגייר.

(2) על פי הרב סולובייצ'יק, ציין מהי ה"ברית" שבאה לידי ביטוי בכל אחת מן הפעולות האלה, וכתוב היכן

נכרתה כל אחת מן ה"בריתות" האלה.

(6 נקודות)

ב. "עשה לך שתי חצוצרות כסף... והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות" (במדבר, י', ב').

על פי הרב סולובייצ'יק, מהי המשמעות של "עדה", ומהי המשמעות של "מחנה"? (5 נקודות)

ג. (1) הסבר את המשל על האדם בעל שני הראשים ואת הנמשל של משל זה.

(2) על פי הרב סולובייצ'יק, כתוב מהי ה"ברית" שבאה לידי ביטוי במשל זה, והסבר כיצד "ברית" זו באה לידי

ביטוי במשל זה.

(9 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 9-10 (10 נקודות).

9. רמב"ם, איגרת תימן

א. "רק השמר לך ושמור נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך" (דברים, ד', ט').

על פי רמב"ם, כתוב מה אסור לשכוח על פי פסוק זה, והסבר מדוע אסור לשכוח זאת. (4 נקודות)

ב. על פי רמב"ם, הסבר את הפסוק "כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים" (שמות, כ', כ'). (3 נקודות)

ג. על פי רמב"ם, אדם שחי במקום שגוזרים בו גזרות שמד — כיצד עליו לנהוג? (3 נקודות)

10. מהר"ל, נצח ישראל, פרק י"א

א. (1) מדוע הכינוי של עם ישראל הוא "בנים לה'", הרי כל העמים מושפעים מה'?

(2) ה' מכנה את ישראל גם "בני בכורי".

על פי המהר"ל, מדוע צריך להוסיף את הכינוי "בכורי", הרי רק עם ישראל מכונים "בנים לה'?"

(6 נקודות)

ב. נח נקרא "צדיק" לפני שה' בחר בו והציל אותו מן המבול, אך על צדקותו של אברהם לא נכתב דבר לפני

שה' בחר בו וציווה עליו "לך לך".

על פי מהר"ל, כתוב מהו סוג הבחירה שבחר ה' באברהם, והסבר מהי התוצאה של סוג הבחירה הזה.

(4 נקודות)

סוגיה ג — בחירה, השגחה, שכר ועונש (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות:

על שתיים מן השאלות 11-13 ועל אחת מן השאלות 14-15.

ענה על שתיים מן השאלות 11-13 (לכל שאלה — 20 נקודות).

11. רמב"ם, איגרת תימן

א. "והיה זרעך כעפר הארץ" (בראשית, כ"ח, י"ד).

על פי רמב"ם, כתוב הסבר אחד לפסוק זה. (4 נקודות)

ב. "כי אני ה' לא שְׁנִיתִי ואתם בני יַעֲקֹב לא כְּלִיתֶם" (מלאכי, ג', ו').

"כה אמר ה', אם יִמְדוּ שמים מלמעלה ויִּחְקְרוּ מוסדי ארץ למטה – גם אני אמאס בכל זרע ישראל

על כל אשר עשו" (ירמיה, ל"א, ל"ו).

כתוב את הרעיון שלמד רמב"ם מפסוקים אלה, והסבר כיצד הוא למד זאת מכל אחד מן הפסוקים.

(8 נקודות)

ג. על פי רמב"ם, לָשֵׁם מה באות צרות על עם ישראל? כתוב שתי מטרות. (8 נקודות)

12. רמח"ל, דרכי ה'

א. על פי רמח"ל, הסבר מדוע הכרחי שתהיה לאדם בחירה חופשית. (6 נקודות)

ב. (1) ציין את ההבדל בין משך זמן ההשתדלות שנדרש לאדם להגיע לשלמות ובין משך זמן קיבול השכר.

(2) על פי רמח"ל, מהי הסיבה להבדל זה?

(8 נקודות)

ג. על פי רמח"ל, הסבר את היחס בין הגוף לנשמה בזמן ההשתדלות ואת היחס ביניהם בזמן קיבול השכר.

(6 נקודות)

13. הרב דסלר, מכתב מאליהו, קונטרס הבחירה

א. (1) על פי הרב דסלר, מהו "הרצון החלש" ומהו "הרצון החזק"? הסבר את תשובתך בעזרת דוגמה של

אדם מעשן או בעזרת דוגמה משלך.

(2) מה גורם לרצון החלש לגבור, וכיצד האדם יכול לגרום לרצון החזק לגבור?

(7 נקודות)

ב. מדוע אדם שמעולם לא התגבר על יצרו אינו יכול להבין את עניין הבחירה החופשית, ואילו אדם שהתגבר על יצרו,

אפילו רק פעם אחת, יכול להבין זאת? (7 נקודות)

ג. "אין החינוך משנה כלל בעצם קיום הבחירה".

(1) על פי הרב דסלר, איזה עניין בבחירה כן מושפע מן החינוך שקיבל האדם? הסבר את תשובתך.

(2) הבא דוגמה משלך לדברי הרב דסלר.

(6 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 14-15 (10 נקודות).

14. רמב"ם, הלכות תשובה, פרקים ה'-ו'

שלושת הפסוקים שלפניך נראים סותרים את עקרון הבחירה החופשית.

I. "כל אשר חָפֵץ ה' עשה בשמים ובארץ" (תהלים, קל"ה, ו').

II. "וְחִזַּקְתִּי אֶת לֵב פִּרְעֹה" (שמות, י"ד, ד').

III. "וְעֵבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם" (בראשית, ט"ו, י"ג).

בנוגע לכל אחד מן הפסוקים, הסבר כיצד רמב"ם מיישב סתירה זו.

15. חזון איש, אמונה וביטחון

א. על פי ה"חזון איש", מדוע אין זה נכון להגיד "אני בוטח בה' שבעתיד יהיה טוב"? (4 נקודות)

ב. כיצד האמונה והביטחון מסלקים את הפחד מן האדם שנמצא בסכנה? (3 נקודות)

ג. אדם מאמין ובעל ביטחון אמיתי — מה עליו לעשות בשעת צרה? (3 נקודות)

בהצלחה!